

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*) A295

1. Status:

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De rietzanger heeft een duidelijk zichtbare witte wenkbrauwstreep. De soort is het best te onderscheiden van enkele verwante soorten door de zang en de korte zangvluchten. De rietzanger is een broedvogel van moerasbegroeiingen met een voorkeur voor laagveen en enigszins verruigde terreindelen. De Nederlandse broedvogels overwinteren in Afrika bezuiden de Sahara.

Relatief belang binnen Europa: De rietzanger is een wijdverspreide soort van Europa en centraal Azië. Het is vooral een vogel van de gematigde en boreale zones. In de Mediterrane zone komt hij weinig voor. De rietzanger is een broedvogel met een ruime verspreiding in Noord- en Midden-Europa. De Europese populatie (1,4-2,5 miljoen paren in EU-landen, 1% in Nederland) was over de gehele periode 1970-2000 stabiel en geldt als niet bedreigd. In vrijwel alle West-Europese landen heeft echter een sterke afname van de rietzanger plaatsgevonden gedurende 1970-1990, gevolgd door gedeeltelijk herstel in 1990-2000.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De broedbiotoop van de rietzanger bestaat uit vochtige tot vrij droge overjarige rietkragen, rietlanden en kruidenrijke ruigten, zoals te vinden zijn in moerassen, kanalen, sloten, meren, rivieren en grienden en broekbossen. De nestplaats bevindt zich in de 'kniklaag' van overjarige rietlandvegetaties ofwel onderlaag van ruigtkruiden en lage struiken van voornamelijk wilgen. Het nest vindt steun op de vegetatie. In lijnvormige moerasvegetaties nestelt de rietzanger alleen als ze een minimale breedte van ca. 5 m hebben. Het voedsel wordt gezocht in de onder- en bovenlaag van rietland, kruidenrijk grasland, ruigtezones en houtopslag.

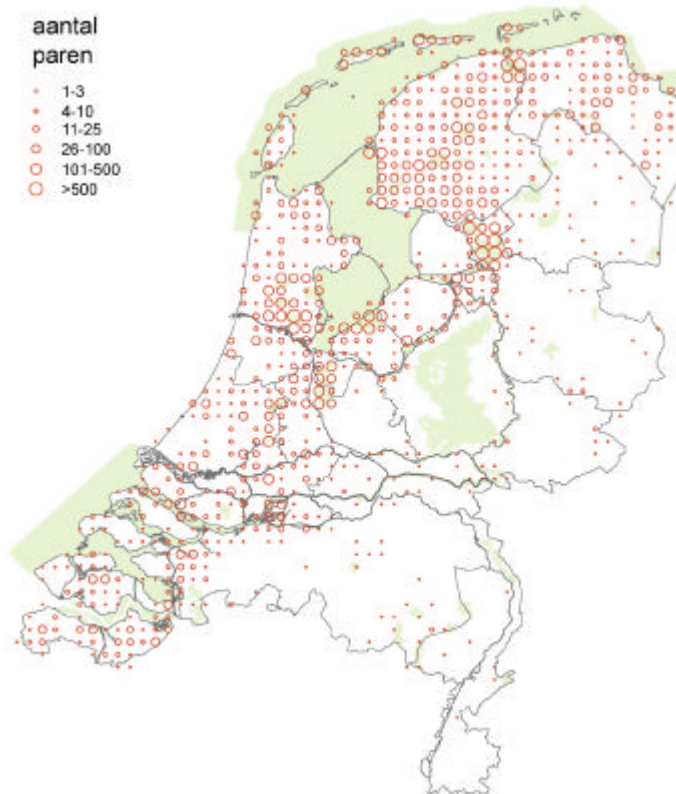
Voedsel: Het voedsel van de rietzanger bestaat voornamelijk uit luizen en ook wel uit andere geleedpotigen.

Rust: Net zoals bij de snor is de verstoring gevoeligheid van de rietzanger matig groot (verstoring bij < 100 m afstand). Ook de gevoeligheid voor verstoring van het leefgebied is matig: het is een besloten landschap. Omdat het merendeel van de populatie broedt in ontoegankelijke en afgesloten gebieden, is een effect van verstoring op de populatie waarschijnlijk niet aan de orde. Onderzoek heeft geen eenduidige relatie gevonden tussen de dichtheid van rietbewonende vogels en hoge intensiteit van waterrecreatie. Een studie rapporteerde negatieve effecten van waterrecreatie met name voor de rietzanger, terwijl andere studies geen effect konden aantonen. Hoge recreatiedruk, wanneer moerasvegetaties betreden worden en er met bootjes in het riet gevaren wordt, kan een negatief effect op de rietzangerpopulatie hebben. Bij deze soort vormt vooral waterrecreatie een bedreiging.

Minimum omvang duurzame populatie: Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van de rietzanger ten minste 100 paren vereist. Voor een gunstige staat van instandhouding zijn op nationale schaal ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (>2.000 paren).

4. Huidig voorkomen

De rietzanger komt vooral voor in lage dele van Nederland, met een scherpe verspreidingsgrens van noordoost naar zuidwest dwars door het land. Kerngebieden zijn het Lauwersmeer, de laagveenmoerassen van Friesland en Noordwest-Overijssel (De Wieden, De Weerribben), de Oostelijke Oostvaardersplassen, Vechtplassen, Nieuwkoopse Plassen en de Biesbosch. In Oost- en Zuid-Nederland is het voorkomen spaarzaam en verbrossend.

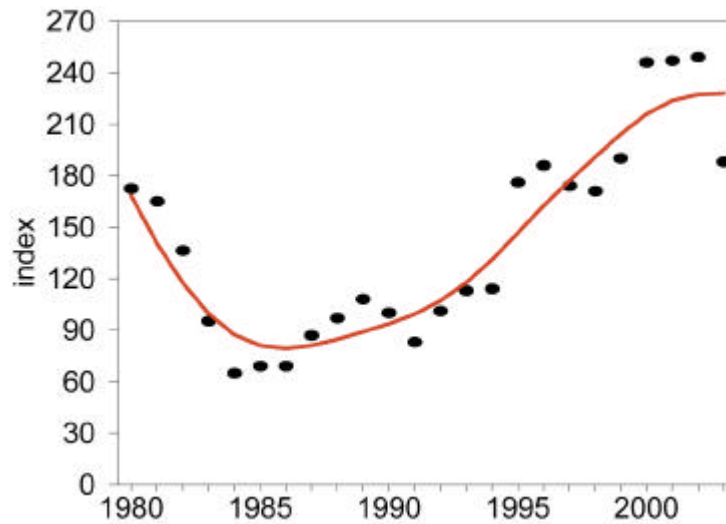

Verspreidingskaart rietzanger

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De stand van de rietzanger is in 1965-1970 sterk afgenomen en tot ongeveer 1985 op een laag peil gebleven. In 1990-2000 vond een beperkt herstel plaats. Lokaal, in Noord- en West-Nederland is volledig herstel opgetreden. In Oost- en Zuid-Nederland, inclusief Zeeland en het rivierengebied, zijn de aantallen nooit meer teruggekomen op het niveau van vóór de crash en bleef de verspreiding ver achter. De landelijke populatie zal momenteel vermoedelijk een kwart tot de helft lager zijn dan rond 1960-1965. Speciale aandacht voor de soort blijft daarmee noodzakelijk.

Grote populatie-inzinkingen van de rietzanger treden op na ernstige droogte in de West-Afrikaanse overwinteringsgebieden (Sahel). Het ontbreken van herstel in bepaalde delen van Nederland (hogere zandgronden, Zeeland, rivierengebied) terwijl de overwinteringssituatie is verbeterd, is toe te schrijven aan verslechtering van leefgebied in ons land (verbossing, verdroging) in combinatie met versnippering.

Aantalsontwikkeling broedparen rietzanger

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de rietzanger laat sinds 1981 (1981-2003) een matige toename zien. Ook over de periode 1994-2003 vertoont de landelijke trend een matige toename.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: matig ongunstig

Sinds midden jaren zeventig (1973-1977) is het verspreidingsgebied van de rietzanger gekrompen met 27%. In het totaal is de soort in 757 atlasblokken aanwezig, uit 336 verdwenen en in 90 atlasblokken verschenen. In Oost- en Zuid-Nederland en Zeeland was de afname het sterkst en de soort is vrijwel uit Hoog-Nederland verdwenen.

Beoordelingsaspect populatie: gunstig

De populatie-inzinkingen van de rietzanger werden voorafgegaan door extreme droogte in de overwinteringsgebieden in de Sahel. Na gunstige neerslaghoeveelheden daar in het winterseizoen wist de populatie zich gedeeltelijk te herstellen. In het westen en noorden van het land zijn de aantallen weer op het niveau van rond 1970. In andere delen van het land, in kleine en/of sterk versnipperde gebieden is herstel uitgebleven of is de soort blijvend verdwenen. De BMP-index 1984-2002 vertoont een (significant) geringe toename (<25% in 5 jaar) in de duinen en een matige toename (25-50% in 5 jaar) in moerassen. De Nederlandse broedpopulatie van de rietzanger telde in de periode 1979-1983 gemiddeld 18.000 paren en in 1999-2003 gemiddeld 22.000 paren.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig

De broedbiotoop van de rietzanger bestaat uit vochtige tot vrij droge overjarige rietkragen, rietlanden en kruidrijke ruigten. Verdroging, verruiging en verbossing van (riet)moerassen vormen bedreigingen van de kwaliteit van de leefgebieden. Intensief riet maaien maakt rietlanden als leefgebieden eveneens ongeschikt, net als intensieve begrazing. Door versnippering van leefgebieden herstellen zich geïsoleerde populaties in dun bezette gebieden minder goed van populatie-inzinkingen. Langdurige droogteperioden in de West-Afrikaanse overwinteringsgebieden hebben verhoogde sterfte van de rietzanger tot gevolg.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig

Voor deze soort geldt deels hetzelfde als voor de blauwborst. De rietzanger bewoont een overgangsstadium binnen de ontwikkelingsreeks van rietmoeras naar bos. Versnelde bosvorming en verruiging en tegelijkertijd afnemende aangroei van nieuwe rietvegetaties (in beide gevallen grotendeels samenhangend met eutrofiëring en verdroging) vormen bedreigingen. De aanleg van nieuwe natte natuur kan het verlies aan leefgebied dat daardoor optreedt min of meer compenseren. De Nederlandse rietzangers zouden verder vooruit kunnen gaan door zich opnieuw te verspreiden over de hogere gronden. Ze slagen daar minder goed in. Het lijkt waarschijnlijk dat de periode van populatiegroei van de rietzanger min of meer voorbij is. In feite gaat het minder om vooruitgang dan om een herstellen van eerdere inzinkingen. Verder blijft de populatie kwetsbaar omdat extreme droogtes in de West-Afrikaanse overwinteringsgebieden (net zoals in de periode 1968-85) opnieuw tot ernstige populatiecrashes kunnen leiden.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 2 0.000 paren.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied is nodig voor het handhaven van het huidige populatieniveau van de rietzanger met > 20.000 paren. Daarbij kan enige teruggang van de populatie door vermindering van de verruiging van rietlanden ten behoeve van andere rietvogels worden getolereerd. Vanuit populatie-ecologisch oogpunt wordt gesproken over > 20 sleutelpopulaties van ieder ten minste 100 broedparen. Voldoende geschikt broedbiotoop voor streefpopulatie houdt in: voldoende overjarige rietkragen, rietlanden en kruidenrijke ruigten. Op termijn is voor de instandhouding van rietzangerpopulatie ontsnippering van moerassen na te streven, aanleg van nieuwe natte natuur en (her)bezetting van leefgebieden ook in hoog-Nederland. Instandhouding van de overgangsfase tussen riet en bos vereist de voorzetting van beheersmaatregelen, alhoewel een lichte afname van populatie toelaatbaar is ten gunste van andere natuurdoelen/rietvogels.

Oordeel: matig ongunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	matig ongunstig	matig ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	gunstig
Leefgebied	matig ongunstig	gunstig
Toekomstperspectief	matig ongunstig	gunstig
Eindoordeel	zeer ongunstig	matig ongunstig

6. Bronnen

- Boer, T. den, 2000. Beschermingsplan Moerasvogels 2000-2004. Directie Natuurbeheer Ministerie van LNV, Wageningen.
- Erhart, F. & Bekhuis, J. 1996. Broedvogels van de Gelderse Poort 1989-1994. Vogelwerkgroep Arnhem/ Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen/NABU Naturschutzstation Kranenburg, Arnhem.
- Graveland, J. 1997. Dichtheid en nestsucces van Kleine Karekiet *Acrocephalus scirpaceus* en Rietzanger *A. schoenobaenus* in jong en overjarig riet. Limosa 70: 151-162.